

İşletme Birleşmelerinin Mevzuat Boyutu ve Muhasebe Uygulamaları: UFRS/UMS ve VUK Kapsamında İncelenmesi

*Regulatory Aspects of Business Combination and Accounting Practices: IFRS /IAS
and TPL in the Context of Examination*

İsrafil ZOR¹
Yusuf DİNÇ²
Selim CENGİZ³

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ulusal ve uluslararası alanda oluşturulmuş işletme birleşmelerinin mevzuat boyutunu ve muhasebe uygulamalarını incelemek ve mevcut farklılıkları ortaya koymaktır. Bu değerlendirme yapılırken işletme birleşmeleri, Türk Vergi Mevzuatı ve UFRS/UMS-3 açısından incelenerek, uygulanan yöntemler, konuyla ilgili standart ve ülkemizdeki uygulamalar arasındaki değişiklikler ve bu değişikliklerin mali tablolara yansıtılması ile ilgili muhasebe uygulamalarına sayısal örnekler yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda birleşmeyle ilgili mevcut düzenlemeler arasında önemli farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşletme Birleşmeleri, Muhasebe Uygulamaları

ABSTRACT

The purpose of this study, national and international legislation in the field of business combinations formed to examine the size and accounting practices and the gaps are available. In making this assessment business combinations, Turkish tax legislation and IFRS/IAS-3 terms of examining the methods applied, the relevant standards and applications in our country between the changes and have those changes reflected in financial statements related to accounting practices numerical examples are given. About incorporating the results of the study determined that there are significant differences between the current arrangements are.

Keywords: Business Combinations, Accounting Practices

¹ Yar.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İşletme Bölümü, İİBF Dekan Yrd.

² Yar.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İşletme Bölümü

³ Öğr.Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İşletme Yönetimi Bölümü, scengiz@karatekin.edu.tr

1. GİRİŞ

Uluslararası ekonomi sisteminde faaliyet gösteren işletmelerin sayı olarak artması ve faaliyet alanlarının genişlemesiyle bazı ekonomistlerin birleşme çılgınlığı olarak söz ettiği bir dönem başlamıştır. Bu nedenlerden dolayı günümüzde sadece ulusal sınırlar içinde değil, uluslararası boyutlarda da işletmeler arası birleşmeler hızla artmaktadır. İşletme birleşme ve satın almalarının altında yatan en önemli nedenler, stratejik büyüme, risk azaltma, vergi avantajları sağlama, verimliliği artırma, rekabet gücünü artırma, yeni pazarlara girme ve maliyetleri azaltmaktır. Öte yandan, işletme birleşmeleri ile ilgili muhasebe uygulamalarında Türkiye muhasebe Standartları ile Uluslararası Muhasebe Standartları arasında uyum sağlanması bakımından Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları'nın (UFRS/UMS) birebir çevirisi niteliğindeki Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartı'nı (TMS) aynen kabul etmiş ve uygulamaya koymuştur. Ülkemizde işletme birleşmeleri konusu, Türk Ticaret Kanunu, Vergi Kanunları, Sermaye Piyasası Kanunu, Bankalar Kanunu ve Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun ile düzenlenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ana teması, günümüzde güncel bir konu olan ve önemi gittikçe artan işletme birleşmeleri hakkında bilgi vermek, mevzuat boyutunu ve muhasebe kayıtlarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Çalışmanın vardığı sonuçlardan en önemlisi, işletme birleşmeleriyle ilgili ve Vergi Usul Kanununda çok önemli değişikliklerin olmasıdır. Çalışmada öncelikli olarak işletme birleşmeleri, yasal düzenlemeleri ve işletme birleşmeleri standardı ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklar incelenip teorik alt yapı oluşturulmuştur. Çalışmanın ilk kısmında birleşmeyle ilgili kısa bir bilgi verilmiştir. Son kısımda ise çalışmanın özünü teşkil eden işletme birleşmelerine ilişkin düzenlemeler ve ilgili muhasebe standardı uygulama örneği ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2. GENEL OLARAK İŞLETME BİRLEŞMELERİ

Bu bölümde işletme birleşmelerinin tanımı UFRS/UMS ve VUK'a göre kısaca incelenecektir. UFRS 3'e göre, *işletme, yatırımcıya bir getiri sağlamak, hissedarlara ve katılımcılara direk ve orantısız şekilde düşük maliyet ve sair ekonomik fayda sağlamak için yönetilen faaliyet ve varlıklar bütünüdür*. UFRS 3'ün 4. paragrafında işletme birleşmeleri ise, *"teşebbüs veya işletmelerin tek bir işletme oluşturmak üzere bir araya gelmesidir"* şeklinde tanımlanmaktadır. Bu olayda bir ya da daha fazla işletmenin kontrolünü ele geçiren ve edinen (iktisap eden) olarak ifade edilen bir işletme ile edinilen (iktisap edilen) işletme olarak ifade edilen iki taraf bulunmaktadır (Karapınar, 2006: 4). Diğer bir ifadeyle, UFRS-3 "İşletme Birleşmeleri" Standardında işletme birleşmesi, edinen işletmenin bir veya daha fazla işletmenin kontrolünü nakit, nakit benzeri veya diğer varlıklar (bir işletmeyi oluşturan net varlıklar da dâhil olmak üzere) transfer ederek, borç altına girerek, özkaynak payları ihraç ederek, birden fazla değişik şekilde bedel transfer ederek veya bedel transfer etmeden, yalnızca sözleşme yolu ile eline geçirmesi olarak tanımlanmaktadır (UFRS-3/ Ek B5). TTK'ya göre işletme birleşmesi, iki veya daha fazla ticaret işletmesinin birbiriyle birleşerek yeni bir ticaret

işletmesi kurmalarından veya bir veya daha fazla ticaret işletmenin mevcut diğer bir ticaret işletmesine katılmasından ibarettir (TTK m.146).

İşletme birleşmelerinin vergi kanunları karşısında durumunu inceleyebilmek için ise öncelikle işletmelerin hangi tür vergi mükellefi oldukları bilinmelidir. Kurumlar Vergisi Kanununda (KVK) birleşme “bir veya birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesi, birleşme sebebiyle infisah eden kurum bakımından tasfiye hükmündedir. Ancak, birleşmede tasfiye kârı yerine birleşme kârı vergiye matrah olur” hükmü yer almıştır (KVK mad. 18). KVK, bu hükümle birleşmeyi “Tasfiye” olarak kabul etmiştir ve doğacak tasfiye kârı vergiye tabi tutulmuştur. KVK’nın 19. maddesinde öngörülen şartlarda yapılan birleşmeler ise “Devir” olarak nitelendirilmiştir. Devir halinde bütün aktif ve pasif değerler bir değerlendirilmeye tabi tutulmaksızın aynen devralan işletme intikal ettiğinden, bu tip birleşmelerde birleşme kârı doğmamakta dolayısıyla bu vergilendirme de olmamaktadır. Bu durumda yalnız devralınan işletmenin devir tarihine kadar elde ettiği dönem kazancı kurumlar vergisine konu olmaktadır (Konor, 1997: 51). Gelir Vergisi Kanunu (GVK) açısından işletme birleşmeleri, GVK madde 81’deki hükümlere uygun olarak düzenlenmiş devir işlemleri ile 81. maddeye uygun düzenlenmeyen devir işlemlerini kapsamaktadır. GVK’nın 81/1. maddesinde, GVK açısından kazancı bilanço esasına göre tespit edilen ferdi bir işletmenin sahibinin ölümü halinde işletmenin mirasçıları tarafından devralınmasına ait hükümler yer almaktadır. Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 17/4-c maddesinde, GVK’nın 81. Madde de belirtilen işlemler ile KVK’ya göre yapılan devir ve bölünme işlemleri hükmü yer almaktadır. Söz konusu hüküm doğrultusunda devir işlemlerinin yapılması durumunda, devredilen malların emsal bedelleri üzerinden katma değer vergisi hesaplanmayacak ve beyan edilmeyecektir. Bu durum katma değer vergisi açısından da bir vergi ertelemesine yol açmaktadır.

3. VERGİ USUL KANUNUN’DA İŞLETME BİRLEŞMELERİ

Vergi Usul kanununda, birleşme durumunda, birleşen kurumun birleşmeden önceki mali bilançosuna göre tespit edilen öz sermayesi dönem başındaki servet değeridir. Birleşme anındaki bu servet değeri (özsermaye), birleşen işletmeye ait varlıkların tarafların karşılıklı iradeleri ile birleşme tarihi itibarıyla yeniden yapılan değerlendirme sonucunda belirlenen değerdir (Gür, 1986: 587). Belirlenen bu değer karşılığında, birleşen kurum ortaklarına birleşilen kurum tarafından pay verilecektir (Abbasoğlu, 1991: 22). Birleşen kurum tarafından devredilen değerler karşılığında birleşilen kurumdaki alınan paylar da VUK hükümlerine göre (alış bedelleri üzerinden) değerlendirileceğinden bu yöntemle de birleşme anındaki servet değeri belirlenmiş olacaktır. Kısaca birleşme kârı, birleşilen kuruma devredilen özvarlığa karşılık olarak birleşen kurum ortaklarına birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya kurum aracılığı ile verilen birleşilen kurum hisse senetlerinin, varsa ayın, nakit ve kurucu hisse senetlerinin VUK’da öngörülen değerlendirme ölçülerine göre tespit edilmiş değerleri ile birleşme dönemi başındaki öz sermaye tutarı arasındaki farkı ifade etmektedir (Kavak, 2005: 159). VUK 328. ve 329. maddeleri uyarınca ayırmış oldukları yenileme fonu tasfiye durumunda olduğu gibi birleşme tarihi itibarıyla kara eklenir (Yılmaz, 1997: 429). Bu tarihte infisah eden işletme açısından

yenileme fonunun kullanım amacı ortadan kalkmış olmakla birlikte sözü edilen 328'inci maddesinde, devirin satış hükmünde olduğu belirtilmiştir (Akay, 1997: 98). Satın alan işletmenin devraldığı sabit kıymetlerin amortismanı satın alan işletme tarafından yeniden belirlenmek suretiyle ayrılmaktadır. Bir başka görüşe göre satın alan işletme, satın aldığı işletmedeki kalan amortisman süresine göre amortisman ayrımalı, yeni bir amortisman süresi belirlememelidir (Kavak, 2005: 24).

Devralan kurumun, devir dolayısı ile yaptığı giderler, faaliyetin devamlı bir surette genişletilmesi ile ilgilidir. Faaliyetin devamlı bir suretle genişletilmesi için yapılan giderler ise, karşılığında maddi bir kıymet iktisap edildiğinde, maliyet unsurudur. Aksi halde gider sayılır (VUK, Mad. 282). Vergi Usul Kanunu'nun 282. maddesinde peştamallıklar olarak ifade edilen şerefiye kayıtlı değer ile değerlendirilmekte ve beş yıl içinde itfa edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, VUK 313. maddesine göre de değeri 670 TL'ye aşmayan peştamallıklar istenirse doğrudan gider yazılabilmektedir. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde de şerefiyenin maddi olmayan duran varlıklar grubunda gösterilerek 5 yıl içinde itfa edileceği hükmüne yer verilmiştir.

4. YENİ TÜRK TİCARET KANUNUNDA İŞLETME BİRLEŞMELERİ

6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu (TTK), 13 Ocak 2011 tarihli TBMM genel kurulunda kabul edilmiş ve 14.02.2011 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yeni TTK'nın yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarih itibarıyla 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı TTK yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni TTK, 1535 madde ve 6 ana kitaptan oluşmaktadır. Yeni TTK çok önemli değişiklikler içeren köklü ve geniş kapsamlı bir yasanın yanında uzun soluklu bir çalışmanın ürünüdür. Yeni TTK, oldukça özgün ve yeni bir çerçevede ele alınmıştır. Yeni TTK, işletme birleşmelerini oldukça ayrıntılı hükümlerle düzenlemektedir. Birleşme konusundaki yeni kurallar, işletmelerin işleyişinde yeni bir dönemin habercisidir. Yeni TTK, ilk kez işletmeler topluluğunu bir hukuki müessese olarak bütünüyle kurala bağlamakta, uygulamada birçok hukuki sorun arz eden birleşme konusunu yeni bir bakış açısıyla ele almaktadır. Eski TTK'da düzenlenmekle birlikte yeterli pozitif hukuki dayanaklardan mahrum olan birleşme konusu kapsamlı düzenlemelerle yeni TTK'nın öne çıkardığı örgütlenme modelleridir. Yeni yasada şirketlerin birleşmesi, bölünmesi ve tür değiştirmesi konuları ticaret şirketlerini düzenleyen ikinci kitabının "*genel hükümler*" başlıklı birinci kısmında ayrı "F" başlığı altında 134 ila 194. Maddeler arasında birlikte ele alınmaktadır. TTK 136-158 hükümlerinde birleşme, TTK 159-179 hükümlerinde bölünme, TTK 180-190 hükümlerinde ise tür değiştirme düzenlenmekte, bu düzenlemeleri "*ortak hükümler*" başlığı altında TTK 191-193 hükümleri izlemektedir. Ayrıca yeni TTK 136/I'de birleşmenin iki farklı şekilde olabileceği belirtilmektedir: Bir şirketin diğerini devralması, teknik terimle "*devralma şeklinde birleşme*" veya şirketlerin yeni bir şirket içinde bir araya gelmeleri, teknik terimle "*yeni kuruluş şeklinde birleşme*". Yeni yasa birleşme konusunda bazı yenilikler getirmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda özetlenmiştir;

6102 Sayılı Yeni TTK'nın 134. maddesine göre, "ticaret şirketlerinin birleşmelerine, bölünmelerine ve tür değiştirmelerine 134. ilâ 194. maddeler uygulanır" ve yine aynı maddede, "diğer kanunların, bu Kanunun 135. ilâ 194. maddelerine aykırı olmayan hükümleri saklıdır" denilmiştir (6102 sayılı TTK m.134). Yeni TTK' da, 4857 sayılı İş Kanunu ile paralel hükümler getirildiği görülmektedir. Yeni TTK' nın 157, 158 ve 178. maddelerinde, çalışanların korunması amacı ile çeşitli hükümlere yer verilmiştir. İşçilerin devralan şirkete geçişleri, hakları ve sorumlulukları hakkında ayrıntılı bir düzenleme getirilmekle beraber; şirket çalışanları şirketin birleşmesinden itibaren 3 ay içinde alacaklarının güvence altına alınmasını isteme hakkına sahiptirler (6102 Sayılı TTK, m.157-158-178).

Ayrıca eski TTK'da, aynı tür şirketlerin birleşebileceklerini düzenleyen sınırlayıcı kural kısmen kaldırılmıştır. Buna göre, sermaye şirketleri sermaye şirketleri, kooperatifler ve devralan şirket olmaları şartıyla şahıs şirketleriyle birleşebilir. Şahıs şirketleri, şahıs şirketleri ve devralanan şirket olmaları şartıyla sermaye şirketleri ve kooperatiflerle birleşebilir (6102 Sayılı TTK, m. 137). Tasfiye halindeki bir şirketin birleşmeye katılması olanaklı hale getirilmiştir. Bunun için tasfiye halindeki şirketin devrolunan şirket olması ve malvarlığının dağıtımına başlanmamış olması gerekir. Bu şartların varlığı, devralan şirketin merkezinin bulunduğu yerin ticaret sicili müdürlüğüne sunulan belgelerle ispatlanır (6102 Sayılı TTK, m. 138). Sermayesini kaybetmiş veya borca batık durumda bulunan bir şirketin de birleşmeye katılmasına olanak sağlanmıştır. Böyle bir şirket kaybolan sermayeyi veya gerekiyorsa borca batıklık durumunu karşılayacak tutarda serbestçe tasarruf edebilen özvarlığa sahip bulunan bir şirketle birleşebilir. Bu şartların varlığı, devralan şirketin merkezinin bulunduğu yerin ticaret sicili müdürlüğüne sunulan belgelerle ispatlanır."(6102 Sayılı TTK, m. 139). Yeni TTK, birleşmeye katılan şirketlerin, birleşme sözleşmesinde, ortaklara, devralan şirkette, pay ve ortaklık haklarının iktisabı ile iktisap olunacak şirket paylarının gerçek değerine denk gelen bir ayrılma akçesi arasında seçim yapma hakkı tanıyabilecekleri gibi, sadece ayrılma akçesinin verilmesini de öngörebileceklerini bir yenilik olarak düzenlemiştir (6102 Sayılı TTK, m. 141).

Yeni TTK'da, ayrıca birleşmenin bir işlem denetçisi tarafından denetlenmesi öngörülmüştü (m. 148). Ancak İşlem denetçiliği 6335 sayılı Yasa ile kaldırıldı. Buna rağmen, şirketlerde yapı değişikliği ve aynı sermaye konulmasında siciller arası işbirliğine ilişkin Tebliğin 5/b maddesi uyarınca birleşmede mülkiyet değişikliğine konu olan mal ve hakların YMM veya SMMM tarafından değerinin tespit edilmiş olması gerekir. Denetime tabi şirketlerde bu tespiti denetçi yapabilir. Birleşmeye katılan şirketler tarafından birleşme kararı alınır alınmaz yönetim organları bu kararları tescil ettirir ve devrolunan şirket tescil ile infisah eder. Bu tescil ile birleşme geçerlilik kazanır. Tescil anında devralanan şirket aktif ve pasifiyle birlikte kendiliğinden devralan şirkete geçer ve devrolunan şirketin ortakları devralan şirketlerin ortakları olurlar (6102 Sayılı TTK, m. 153, 153). Birleşme kararının tescili ile eş zamanlı olarak devralan şirketin kayıtlı olduğu Ticaret Sicili Müdürlüğü, devrolunan Şirketin malvarlığına dahil tapu, gemi ve fikri mülkiyet sicilleri ile benzeri sicillere kayıtlı mal ve hakları ilgili sicillere bildirir (Tebliğ m. 4/1). Yeni TTK, ticaret şirketlerinin birleşmeleri ayrıntılı düzenlemelere bağlanmış olup, birleşebilecek ticaret şirketlerinin kapsamı

genişletilmiştir. Getirilen yeni hükümlerle sadece söz konusu yapısal değişikliklerin güvenli, şeffaf ve basit bir işlemler zinciri içinde gerçekleşmeleri sağlanmakla kalmamış, aynı zamanda alacaklılar ve diğer hak ve menfaat sahipleri de korunmuştur. Ayrıca işçilerin devralan şirkete geçişleri, hakları ve sorumlulukları da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yeni TTK'nın 137. maddesi, üç sınıf halinde kanunen izin verilen birleşmeleri düzenlemektedir. Madde kapsamında; sermaye şirketlerinin, şahıs şirketlerinin ve kooperatiflerin hangi şirketlerle ve hangi şartlar altında birleşebilecekleri birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarda ayrı ayrı belirtilmiştir. Buna göre; Sermaye şirketleri; (i) sermaye şirketleriyle, (ii) kooperatiflerle ve (iii) devralan şirket olmaları şartıyla, kolektif ve komandit şirketlerle; Şahıs şirketleri, (i) devrolunan şirket olmaları şartıyla sermaye şirketleriyle (ii) devrolunan şirket olmaları şartıyla kooperatiflerle; Kooperatifler, (i) kooperatiflerle (ii) sermaye şirketleriyle ve (iii) devralan şirket olmaları şartıyla şahıs şirketleriyle birleşebilirler. Bilanço günüyle tür değiştirme raporunun düzenlendiği tarih arasında altı aydan fazla zaman geçmişse veya son bilançonun çıkarıldığı tarihten itibaren şirketin mal varlığında önemli değişiklikler meydana gelmişse ara bilanço çıkarılacaktır.

5. ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI- III KAPSAMINDA İŞLETME BİRLEŞMELERİ

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), UFRS/UMS-3 “İşletme Birleşmeleri” standardını yeniden düzenleyerek, yerine Ocak 2008’de tamamlanan UFRS/UMS-3R “İşletme Birleşmeleri” standardını Temmuz 2009’dan itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe koymuştur. Bu standardın amacı, işletme birleşmesini gerçekleştiren bir teşebbüs veya işletmenin finansal raporlamasına ilişkin esaslarını belirlemektir. Bu kapsamda edinilen (devralan), birleşme tarihinde edinilenin (devralanan) tanımlanabilir varlıklarını, yükümlülüklerini ve koşullu yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerleri üzerinden muhasebeleştirir ve oluşan şerefiyeyi de finansal tablolara yansıtır (UFRS-3 par. 1).

Birleşme faaliyeti sonucunda bir işletme diğer bir işletmeyi ya da işletmeleri kontrol altına alabiliyorsa bu tür birleşmeler iktisap şeklinde birleşmeler olarak adlandırılmaktadır. İktisap, bir işletmenin varlıklarının belirli bir bedel karşılığında satın alınması, varlıkların ve faaliyetlerin üzerinde kontrol sağlanmasıdır (Johnson, 1999: 45). Standart, iktisap şeklinde birleşme kapsamından, başka olan “Ters İktisap” adını verdiği bir birleşmeyi de tanımlamaktadır. Bu durumda, iktisap etmek isteyen işletme, iktisap edeceği işletmenin hisse senetleri için ya nakit veya nakde eşdeğer varlıklarla ya da yeni çıkardığı hisse senetleri ile ödeme yapmaktadır. Hisse senedi çıkararak yapılan ödemelerde, çıkartılan bu hisse senetleri nedeniyle, nadiren de olsa, birleşilen işletmenin kontrolü iktisap edilmek istenen işletmeye geçebilir. Bu durum ters iktisap olarak adlandırılmaktadır. Bu tür birleşmelerin muhasebeleştirilmesinde, hisse senetlerini satın alan taraf alıcı işletme olarak kabul edilir (Karapınar, 2003: 87). Satın alan işletmenin belirlenmesinde UFRS-3 Madde 20 şöyle Türkçeye çevrilmiştir:

- Eğer bir işletmenin gerçeğe uygun değeri diğer işletmenin gerçeğe uygun değerinden önemli ölçüde büyükse o işletme muhtemelen edinen işletmedir.
- Eğer bir birleşme oy hakkı olan özkaynağa dayalı araçların nakit veya diğer varlıkların el değiştirmesiyle gerçekleşmiş ise, nakdi veya diğer varlıkları veren işletme muhtemelen edinen işletmedir.
- Eğer işletme birleşmelerine taraf olan işletmelerden birisinin yönetim kadrosu birleşme sonucu oluşan işletmenin yönetim kadrosu seçiminde etkin olan taraf olması durumunda muhtemelen edinen işletmedir.

UFRS-3'ün diğer başlıca özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür (Arıkan, 2004: 63);

- Gerçekleşen tüm işletme birleşmeleri uygulanacak tek bir muhasebeleştirme yöntemi belirlenmiştir. Bu yöntem satın alma (iktisap) yöntemidir. Satın alma yöntemi, birleşme işleminde edinen olarak tanımlanan birleşen işletmenin bakış açısını yansıtır ve edinen taraf karşı tarafın net varlıklarını satın alır. Buna göre edinen işletme, elde edilen varlık, üstlenilen yükümlülük ve koşullu yükümlülüklerini muhasebeleştirir (Akgül vd., 2002: 28). Satın alma yönteminin uygulanması, birleşme tarihinin ve edinen işletmenin belirlenmesi, birleşme maliyetinin hesaplanması, birleşme maliyetinin dağıtılması ve şerefiyenin hesaplanması adımlarından oluşur (Karapınar, 2006: 70).
- Elde eden işletme, diğer tarafın kontrolünü ele geçiren işletme olarak tanımlanmıştır.
- Birleşme sırasında oluşan şerefiyenin amortismanına tabi tutulmayacağı, ancak yılda en az bir kere değer düşüklüğü testinden geçeceği belirtilmiştir.
- Birleşme sırasında, ele geçirilen öz kaynakların makul değerlerinin iktisap maliyetinin aşan kısmının gelir olarak kayıtlara alınması gerektiği ifade edilmiştir.
- Şarta bağlı varlık ve yükümlülüklerin makul değerleri ile mali tablolara alınacağı belirtilmiştir.
- İktisap edilen işletmenin yeniden yapılandırma maliyetlerinin, birleşme tarihi itibarıyla oluşan yükümlülükler ile sınırlı olarak mali tablolara alınacağı ifade edilmiştir.
- Topluluk dışı payları içeren tanımlanabilir varlık ve borçların makul değerleri ile mali tablolara yansıtılacağı hükme bağlanmıştır.

Diğer yandan, 31.03.2004 yılında UFRS 22 yürürlükten kaldırılmış, yerine FASB ile uyumlaştırılmış olan UFRS 3 yayınlanmıştır. UFRS 3 ile UFRS 22 arasındaki temel farklılıklar aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Çıkarların birleştirilmesi yöntemi uygulamadan kaldırılmıştır. UFRS 3'e göre tüm birleşmeler satın alma yöntemine göre muhasebeleştirilecektir. UFRS 22 hükümlerine göre; bir tarafın diğerinin kontrolünü ele geçirdiği birleşmelerde satın alma yöntemi, kontrolü ele geçirenin belli olmadığı birleşmelerde ise çıkarların birleştirilmesi yöntemi kullanılıyordu. UFRS 22'ye göre çıkarların birleştirilmesi yöntemi, birleşen işletmenin

ortaklarının varlıkları ve faaliyetleri üzerindeki kontrol haklarını, hiçbir işletmenin alıcı olarak tanımlanamadığı işletmeye bağlı risk ve menfaatleri üzerinde herhangi bir değişiklik olmadan (ortak paylaşım) elde etmek için birleştirdikleri bir birleşme türüdür (Ersoy, 2004: 52). Tanımdan da anlaşılacağı üzere bu tür birleşmenin temel özelliği, birleşen tarafların, birleşilen işletme üzerindeki risk ve menfaatleri kesilme olmadan ortak paylaşmalarıdır. Ayrıca bu tür birleşmede alıcı taraf belirlenememekte, başka bir ifade ile birleşme sonucunda taraflardan herhangi biri tüm varlık ve faaliyetleri kontrol altına alamamaktadır (Karapınar, 2003: 86). Satın alma yöntemi edinen işletmenin bakış açısını yansıtmaktadır. Edinen işletme, edinilen işletmenin net varlıklarını satın alır, edinilen işletme tarafından daha önce muhasebeleştirilmemiş olanlar da dahil olmak üzere elde edilen varlık, üstlenilen yükümlülük ve koşullu yükümlülüklerini de muhasebeleştirir. Edinen işletmenin varlık ve yükümlülüklerinin değerlendirme esas birleşme işleminden etkilenmez. Edinen işletme bu birleşme işleminin sonucunda doğan ek varlıklar ve yükümlülükleri de muhasebeleştirmez (UFRS-3 p. 14-15). Öte yandan, bu tür birleşmelerde satın alınan işletmenin varlıkları ve kaynakları kayıtlı defter değerleri ile değil gerçeğe uygun değerler ile değerlendirilmektedir (Minter, 1999: 16; Sylvestre ve Presscott, 2002: 69; Tomaszewski, 2003: 36). Satın alma yöntemi bu yönüyle de birleşme işleminde defter değerlerinin esas alındığı çıkarların birleştirilmesi yönteminden ayrılmaktadır.

- UFRS 22'deki şerefiyenin amortismanına tabi tutulması kaldırılmış, onun yerine aktife alınan şerefiye tutarının her yıl ya da belli dönemlerde değer düşüklüğü testine tabi tutularak varsa bu değer düşüklüğünün kayda alınması hükmünü getirmiştir.
- UFRS 22 negatif şerefiyeyi varlıklardan bir indirim kalemi olarak gösterirken, negatif şerefiye UFRS 3'e göre doğrudan gelir olarak kaydedilmiştir.
- Azınlık paylarının hesaplanmasında UFRS 22'deki ana uygulama olan defter değerine göre hesaplama yöntemi kaldırılmış, onun yerine gerçeğe uygun değerle hesaplama yöntemi, tek yöntem olarak uygulanmaya devam etmiştir.
- UFRS 22'ye göre şarta bağlı yükümlülükler pozitif ve negatif şerefiye tutarının içinde raporlanırken UFRS 3, gerçeğe uygun değerler doğru olarak hesaplandığı şarta bağlı yükümlülüklerin satın alma maliyetine dağıtılırken ayrı bir kalem olarak ele alınmasına ve konsolide mali tablolara yansıtılmasına karar vermiştir.
- Yeniden yapılandırma maliyetleri UFRS 22'de, bazı özelliklere sahip olma koşulu ile satın alma maliyetine eklenerek konsolide mali tabloda raporlanmıştır. UFRS 3 ise yeniden yapılandırma maliyetini konsolide mali tabloya almamıştır.
- UFRS 3, ayrıştırılabilir olmak koşuluyla, şerefiyenin dışındaki maddi olmayan duran varlık kalemlerinin de muhasebeleştirilmesini öngörmüştür. Burada ayrıştırılabilmekten kasıt, o varlığın tek başına satılabilme, transfer edilebilme, lisanslama, kiralanma ve başka bir varlıkla değiştirilme özelliğinin olmasıdır (Karapınar, 2006: 45).

Yine Ocak 2008 Tarihinde, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yeniden düzenlenerek yayınlanan yeni UFRS 3 (UFRS 3R), mevcut standart UFRS 3'te

yer alan bazı hükümlere farklı uygulamalar getirmiştir. Uygulamasına Temmuz 2009'da geçilen yeni standartta yer alan değişiklikler ve yeni düzenlemeler aşağıdaki gibidir;

- Yürürlükteki UFRS 3'te azınlık payları (minority interest) olarak bilinen kavram yeni standartta kontrol gücü sağlamayan paylar (non-controlling interest) olarak değiştirilmiştir.

- İşletme birleşmelerinin kapsamı genişletilerek, ortak varlıkların birleştirilmesi ile sadece bir sözleşmeye bağlı olarak yapılan birleşmeler standardın kapsamına dahil edilmiştir. Ortak varlıklardan kasıt, kâr elde etme amacının güdülmediği, vakıflar ve tüketim kooperatifleri gibi kuruluşlardır.

- Mevcut standartta, teşebbüs veya işletmelerin tek raporlayan işletme oluşturmak üzere bir araya gelmesi olarak tanımlanan işletme birleşmeleri, yeni standartta, bir işletmenin diğer bir ya da birden fazla işletmeyi kontrolü elde etmek suretiyle gerçekleştirdiği bir işlem veya olay olarak açıklanmaktadır.

- UFRS 3'te satın alan işletme, satın alınan işletmeyi maliyet değeriyle mali tablolarına alırken, yeni UFRS 3, satın alınan işletmenin gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesine tabi tutulması hükmünün getirmiştir. Buna göre, satın alınan işletmenin satın alma tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değeri esas alınarak birleşme işlemi gerçekleştirilir. Danışmanlık ve muhasebe giderleri gibi doğrudan birleşme ile ilgili giderler, alınan varlık ve katlanılan yükümlülükler dahil edilmez, birleşme hesabı dışında tutulur. Mevcut UFRS 3 ise doğrudan birleşme ile ilgili giderler birleşme maliyetinin içinde yer almaktadır.

- Mevcut standartta şerefiye, işletmenin satın alınan payının maliyeti ile tanımlanabilir varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinden satın alan işletmeye düşen hisse arasındaki fark olarak tanımlanmıştır. Fakat yeni standartta, satın alan işletmenin satın alınan işletmede %100'den az hisse senedine sahip olduğu durumlarda dahi, satın alınan varlık ve yükümlülükler ile şerefiye tutarı, satın alınan işletmedeki varlık ve yükümlülüklerin tümünün gerçeğe uygun değerleri ile mali tablolara alınacaktır.

- Mevcut UFRS 3'te göre, satın alınan işletmedeki maddi olmayan duran varlıklar UFRS 38'de yer alan maddi olmayan duran varlıklar tanımına uygunsa, bu varlıklardan ekonomik fayda elde etmek muhtemelse ve varlığın maliyeti güvenilir olarak ölçülebiliyorsa, satın alan işletme bu varlıkları şerefiyeden ayrı olarak mali tablolarına almaktadır. Yeni standartta ise, güvenilirlik ve muhtemellik kavramları kaldırılmıştır.

- Yukarıda belirtilenlere ek olarak çok önemli bir değişiklik de standardın 27. maddesi ile getirilmiş bulunmaktadır. Bu madde hükmüne göre; "bir işletme birleşmesinde satıcı taraf, edinen işletmeyi, sözleşmeye dayalı olarak, bir varlığın veya borcun tamamına veya bir parçasına ilişkin bir koşula veya bir belirsizliğe karşılık tazmin edebilir. Örneğin, satıcı taraf edinen işletmeyi bir borç üzerindeki belirli bir koşuldaki kaynaklanan belirli bir tutarın üzerindeki kayıplara karşı tazmin edebilir, diğer bir deyişle, satıcı taraf edinen işletmenin borcunun belirli bir tutarı geçmeyeceğini garanti edebilir. Bunun sonucu olarak, edinen işletme bir tazminat varlığı elde eder. Edinen

İşletme, bir tazminat varlığını, tazmin edilmiş kalemi muhasebeleştirdiği anda ve tazmin edilmiş kalem ile aynı ölçüm temelinde, tahsil edilemeyen tutarlar için bir değerlendirme karşılığı gereksinimine bağlı olarak muhasebeleştirmelidir. Dolayısıyla eğer tazminat, birleşme tarihinde birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri ile ölçülerek muhasebeleştirilmiş bir varlığa veya borca ilişkin ise, edinen işletme tazminat varlığını birleşme tarihinde ve birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri ile muhasebeleştirir. Gerçeğe uygun değeri ile ölçülmüş bir tazminat varlığı açısından, tahsil edilebilirliğe ilişkin endişeler nedeniyle gelecekteki nakit akışlarına ilişkin belirsizliğin etkileri gerçeğe uygun değer ölçümü içerisinde yer aldığından, ayrı bir değerlendirme karşılığı gerekli değildir". Görüldüğü üzere bu değişiklik yukarıda belirtilen nitelikleri içermesi durumunda koşullu bir varlığın da muhasebeleştirilmesi olanağını yaratmaktadır. Standartta yer alan muhasebeyle ilgili diğer önemli konular ise;

- Birleşmede edinen işletme birleşmesinin maliyetini; edinen işletmenin kontrolünü elde etmek için işlem tarihinde yapılan değişim ile elden çıkarılan varlıklar, gerçekleşen veya üstlenilen yükümlülükler ile edinen işletme tarafından ihraç edilen özkaynağa dayalı araçlar gerçeğe uygun değerler ve birleşmeyle doğrudan bağlantılı olarak oluşan giderler dahil olarak ölçmelidir (UFRS 3, paragraf 24).
- Edinilen işletmenin satın alma yöntemine göre muhasebeleştirilmesinde esas alınan tarih, satın alma tarihidir. Buradaki satın alma tarihi, dolayısıyla birleşme tarihi, edinen işletmenin edinilen işletme üzerinde kontrolü elde ettiği (Holzmann, Robinson, 2006: 76), başka bir ifade ile edinilen işletmenin net varlıkları ve faaliyetlerini kontrol etme gücünün edinen işletme tarafına geçtiği tarihtir (Hardenve Chiu, 2005: 40). Ancak kimi zaman işletme birleşmesi birden fazla değişim işleminden oluşabilir. Örneğin, birleşme kademeli olarak birbirini izleyen hisse alımları ile olabilir. Böyle bir durum karşısında; birleşme maliyeti her bir değişim işlem maliyetlerinin toplamıdır ve işlem tarihi her bir değişim işleminin tarihidir (yani her işlem tarihinde oluşan iştirakin edinen işletmenin finansal tablolarına yansıtıldığı tarihtir) oysa birleşme tarihi edinen işletmenin kontrolü ele geçirdiği tarihtir (UFRS 3, paragraf 25).

6. KONUyla İLGİLİ ÖRNEK UYGULAMALAR

Vergi kanunları ve uluslararası muhasebe standartları birlikte ele alınıp değerlendirildiğinde karşımıza çıkan en temel unsurların birleşmede uygulanacak olan oranın hesaplanması, birleşme sırasında yapılan giderler ve şerhine olduğu görülmektedir. Daha önce de söz edildiği gibi standartlar gerçekleşen tüm işletme birleşmeleri uygulanacak tek bir muhasebeleştirme yöntemi belirlenmiştir. Bu yöntem satın alma (iktisap) yöntemidir.

Ancak VUK'da bazı muhasebe yöntemleri uygulanmaktadır. Ayrıca satın alma yöntemi şu aşamalardan meydana gelmektedir (Akgül , vd., 2002: 63);

- Satın alma yöntemiyle birleşmelerde muhasebeleştirme işleminin yapılabilmesi için öncelikle satın alan tarafın belirlenmesi gerekmektedir. Birleşen işletmelerden oy

hakkının yarısından fazlasına sahip olan, kontrolü elde eden taraf, aynı zamanda işletmeyi satın alan taraf olmaktadır. Fakat oy hakkının yarısından fazlasına sahip olmanın dışında da kontrol elde edilebilir.

- Birleşme maliyetinin belirlenmesi,
- Elde edilen varlıkların gerçeğe uygun (makul) değerinin tespit edilmesi,
- Elde edilen yabancı kaynak ve koşullu borçların gerçeğe uygun (makul) değerinin tespit edilmesi,
- Elde edilen net varlıkların gerçeğe uygun (makul) değerinin tespit edilmesi,
- Satın almadan kaynaklanan şerefiyenin veya birleşme karının belirlenmesi,
- Elde edilen varlık ve borçlarının defter değeri ile edinilen varlık, borç ve koşullu borçlarının gerçeğe uygun (makul) değerinin birleştirilmesi,
- Birleşme nedeniyle meydana gelen şerefiyenin bilançoda varlık olarak gösterilmesi.

ÖRNEK 1:

Karatekin A.Ş., 2 Şubat 2010 Tarihinde Yağmur AŞ'ye ait olan hisselerin % 75 kısmını 900.000 TL'ye peşin olarak satın almıştır. Karatekin A.Ş. satın alma işlemi süresince 500 TL masraf yapmıştır. Bu bilgilere dayanarak, söz konusu standardın satın almaya ilişkin uygulama aşamaları şu şekildedir;

Satın Alanın (İktisap edenin) Belirlenmesi: Satın alma yöntemi, birleşme işleminde edinen olarak tanımlanan birleşen işletmenin bakış açısını yansıtan ve edinen taraf karşı tarafın net varlıklarını satın alan olduğu için iktisap eden taraf Karatekin AŞ'dir. (% 75 oranında). Satın alan taraf belirlendikten sonra, satın alma işleminin muhasebeleştirilmesine geçilir. Satın alma yönteminin amacı, satın alınan işletmenin varlıklarının, normal varlık alımlarında uygulanan ilkeler doğrultusunda muhasebeleştirilmesidir (Hopkins, 2000: 256-278). Satın alma yöntemine göre, satın alınan işletmenin net varlıkları gerçeğe uygun değeri üzerinden satın alan işletmenin bilançosuna kaydedilmektedir. Burada söz edilen gerçeğe uygun değer ile anlatılmak istenen, tarafsız, danışıklı olmayan, ilişkili taraflar arasında olmayan ve objektif olan, bilgili ve istekli taraflar arasında bir varlığın değişimi veya bir borcun kapatılması için kabul edilen tutar olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda gerçeğe uygun değer ile satın alma maliyeti arasındaki fark şerefiye olarak kayıtlara alınmaktadır. Uluslararası muhasebe standartlarıyla gündeme gelen gerçeğe uygun değer kavramının işletme birleşmelerine nasıl etki ettiğini aşağıdaki örnekte incelenmiştir.

Örnek 1. a:

Karatekin işletmesi, Yavuz A.Ş. nin %80 ini temsil eden hisse senetlerini 105 milyon TL'den satın almıştır. İşletmenin gerçeğe uygun değeri ise 125 milyon TL'dir. Satın alma tarihi itibarıyla Yavuz A.Ş.'nin tanımlanabilir varlıklarının ve kaynaklarının gerçeğe uygun değerleri (GUD) sırası ile 140 milyon TL ve 50 milyon TL'dir.

İşletmenin GUD-Net Tanımlanabilir Varlıklar GUD = **Şerefiye Tutarı**: $125 - 90 = 35$

Ana Ort. Pay. GUD- Net Tan. Varl. Ana Ort. Payı = **Ana Ort. Şerf. Payı**: $105 - 72 = 33$

Şerefiye Tutarı-Ana Ortaklık Şerefiye Payı = **Azınlık Şerefiye Payı**: $35 - 33 = 2$

Örnek 1. b:

Karatekin işletmesi, Yavuz A.Ş. nin %100 üne sahip olmak için 85 milyon TL ödemiştir. Yavuz A.Ş. nin gerçeğe uygun değeri 100 milyon TL, satın alma tarihi itibarıyla X A.Ş.'nin tanımlanabilir varlıklarının ve kaynaklarının gerçeğe uygun değerleri sırası ile 140 milyon TL ve 50 milyon TL'dir.

İşletmenin GUD - Net Tanımlanabilir Varlıklar = **Şerefiye Tutarı**: $100 - 90 = 10$

Ana Ort. Pay. GUD- Transfer Edilen Tutar = **GUD'nın Trans. Edil. tutarı aşan kısmı**:
 $100 - 85 = 15$

İşletme, gerçeğe uygun değerden 15 milyon TL daha düşük bedelle satın almıştır. Bu durumda, 15 milyon TL'lik alış kazancı, öncelikle şerefiyeden indirilir. Kalan tutar ise kar olarak gelir tablosu hesaplarına kaydedilir.

XXX. ÇEŞİTLİ VARLIK HESAPLARI.	140	
XXX. ÇEŞİTLİ KAYNAK HESAPLARI		50
102. BANKALAR		85
649. DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR HES.		5

İktisabın Maliyetinin Belirlenmesi: Satın alan işletmenin işletme birleşmesini gerçekleştirmek için katlandığı maliyetler, satın alma maliyetini oluşturmaktadır. Standart uyarınca, danışmanlık ücretleri, yasal ücretler, muhasebe ve değerlemeye ilişkin ücretler, diğer profesyonel ücretler ile müşavirlik ücretleri, iç satın alma departmanının devamı için gerekli olan maliyetler, genel yönetim giderleri, borçlanma araçları ile hisse senetlerinin ihraç edilmesi ve kaydının maliyetleri satın almaya ilişkin maliyetlerdir. Bu maliyetler dönem giderlerine kaydedilir, ancak tek istisnası borçlanma araçlarının ya da hisse senetlerinin ihraç edilmesi ve kaydına ilişkin maliyetler Finansal Araçlar Standardına göre muhasebeleştirilir (UFRS 3R, mad., 53).

Örneğimizde maliyet, iktisap eden tarafın hisse karşılığı ödeyeceği tutar ve birleşme için katlanılan diğer giderlerin toplamıdır.

Hisse Karşılığı Ödenen Bedel	900.000 TL
Satış Maliyetleri	1.000 TL
İktisabın maliyeti	901.000 TL

Satın Alınan İşletmenin Net Değeri: Yukarıda ki örnekte satın alınan (Yağmur A.Ş) işletmenin Dönem varlıkları Toplamı: 50.000 TL, Duran varlıkları Toplamı: 100.000 TL, Kısa Vadeli Yabancı Kay.: 25.000 TL olduğu varsayıldığında, varlığın net değeri;

Dönen Varlıklar:	50.000 TL
Duran Varlıklar:	100.000 TL
Kısa Vadeli Yab. Kay. :	25.000 TL
VARLIĞIN NET DEĞERİ:	125.000 TL
AZINLIK PAYI (125.000 x % 25)	- 31250 TL
İKTİSABIN DEĞERİ	93750 TL

Satın Almadan Kaynaklanan Şerefiyenin Hesaplanması: UFRS 22 Standardına göre şerefiye, satın alan işletmenin katlandığı satın alma maliyetinin satın alma yüzdesine bağlı olarak, tanımlanabilir net varlıkların gerçeğe uygun değerini aşan kısmı olarak tanımlanmaktadır. Satın alan firmaların şerefiye tutarına katlanmasındaki amaç, işletmeden ileriki dönemlerde satın alma maliyetinin üzerinde bir ekonomik fayda sağlanacağı beklentisidir. Bu durumda standarda göre şerefiye, maliyet değerinden birikmiş amortismanlar ve birikmiş değer düşüklüğü karşılıkları düşüldükten sonra bilançoda bir varlık kalemi olarak gösterilmeli ve faydalı ömrü boyunca itfa edilmelidir. Faydalı ömrün 20 yılı geçmemesi ve yıllık olarak işletmenin değer düşüklüğü olasılığına karşılık şerefiye tutarını yeniden gözden geçirmesi gerekir. Ayrıca, UFRS 3 standardınının 51. maddesine göre, işletme birleşmesi sırasında ortaya çıkan şerefiye; maddi olmayan duran varlıklardan ayrı olarak muhasebeleştirilir. İşletme birleşmesi sırasında ortaya çıkan şerefiye her dönem sonu itibarıyla veya gerekliyse UFRS/UMS 36: Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardı hükümlerine göre değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır. Değer düşüklüğü tespit edilirse, şerefiyenin değeri düşürülmektedir.

İKTİSABIN MALİYETİ	901.000
İKTİSABIN DEĞERİ	- 93.750
ŞEREFİYE	807. 250

UFRS 22 Standardına göre kaydedilen 807.250 TL'lik şerefiye tutarının yararlı ömrünün 5 yıl olduğuna karar verilmiş ve aşağıdaki gibi amortisman kaydı yıl sonu itibarıyla yapılmıştır;

...
770. GENEL YÖNETİM GİDERİ HES.	164.504	
- ŞEREFİYE AMORTİSMANI		
257. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HES.		164,504

Yürürlükte olan UFRS 3 standardına göre, şerefiye tutarı için amortisman ayrılmamakta, onun yerine yıllık olarak ya da koşullar gerektirdiği takdirde bir yıldan daha az sürede değerlemeye tabi tutulur. Aradaki fark muhasebe kayıtlarına ve mali tablolara alınır. Negatif şerefiye olması durumunda yine 5 yıllık amortisman süresinin belirlendiği varsayımı altında dönem sonu itibarıyla aşağıdaki amortisman kaydı yapılacaktır;

.../.../...			
	NEGATİF ŞEREFIYE HES./102 BANKALAR HES.	161.504	
	679. DİĞER OLAĞAN DIŞI G/K HES.		161.504

Yukardaki yevmiye kaydıyla ilgili olarak, satın alma nedeniyle bedeli ödenerek edinilen şerefiye de pozitif veya negatif şerefiye olmak üzere ikiye ayrılır. Edinilen işletmenin alış fiyatı, net varlıklarının değerinden fazla ise, bu fark pozitif şerefiye olarak adlandırılır. Ters durumda yani satın alınan işletmenin alış fiyatının söz konusu işletmenin net varlıklarının değerinden az olduğu durumlarda ise, negatif şerefiye meydana gelir. Ancak UFRS 3’de negatif şerefiye kaldırılmıştır. Standarda göre, sadece satın alma yolu ile bedeli ödenerek edinilen pozitif şerefiye bilançoda varlık kalemi olarak aktifleştirilip, sonraki dönemlerde değerlemeye tabi tutulabilirken, edinen işletmenin, edinilen işletmenin net gerçeğe uygun değerindeki payı birleşme maliyetini aşarsa (UFRS-22’ye göre negatif şerefiye sözkonusu ise), edinen işletme; elde edilen işletmenin varlıkları, yükümlülükleri ve koşullu yükümlülüklerinin belirlenmesini, ölçümünü ve birleşmenin maliyetinin ölçümünü yeniden gözden geçirmeli ve gözden geçirme sonrasında fazla kalan kısmı negatif şerefiye olarak değil, kâr veya zarar olarak muhasebeleştirilmelidir (UFRS 3, paragraf 56). Kısaca yevmiye kaydında Negatif Şerefiye Hesabı yerine ilgili bir varlık hesabı kullanılmalıdır.

Hesaplanan bu tutarı Karatekin AŞ’nin birleşme sonrası düzenlenecek konsolide bilançosunda şerefiye olarak kayıtlarında gösterecektir. Birleşme sonrası yapılacak yevmiye kaydı ise şu şekildedir;

245. BAĞLI ORTAKLIKLAR HES.	901.000	
100. KASA HES.		901.000

Ayrıca birleşme tarihi, UFRS uygulamasının yürürlüğe girdiği tarihten önce olan işletme birleşmelerinde, şerefiye ile ilgili muhasebe işleminde, öncelikle kayıtlardaki şerefiye tutarından o zamana kadar ayrılmış olan amortisman tutarı düşülüp, geri kalan rakam ise değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Negatif şerefiyede ise, işletme o zamana kadar ayrılmış olan negatif şerefiye tutarını düzeltme kaydı yaparak, geçmiş yıl karlarına aktarır. Yukarıda ki kayıttan sonra, konsolide için iki işletmenin bilançoları birleştirilecek ve sonrada gerekli kalemlerin eliminasyonu gerçekleştirilecektir;

.../.../...		
100. KASA HESABI	XXX	
120. ALICILAR HESABI	X	
252. BİNALAR HESABI	XXX	
254. TAŞITLAR HESABI	X	
255. DEMİRBAŞLAR HESABI	XXX	
261. ŞEREFİYE HESABI	X	
321. BORÇ SENETLERİ HES.	XXX	XXXX
.... Azınlık Pay.	X	X
245. BAĞLI ORTAKLIK HES.	XXX	
	X	XXXX
	XXX	X
	X	

Azınlık Payları konusunda UFRS 22’de bir işletmenin başka bir işletme ile % 100’ün altında kontrol sağlayarak birleşmesi durumunda ana ortaklığın konsolide mali tablo düzenlemesi gerekmektedir. Konsolide mali tabloların düzenlenmesinde ise en önemli unsur azınlık paylarının hesaplanması olarak ortaya çıkmaktadır. Standartta konuyla ilgili iki uygulama söz konusudur. Bunlardan ana uygulama olarak da bilinen birinci uygulama, azınlık paylarının, tanımlanabilir varlık ve yükümlülüklerin birleşme öncesi defter değerleri üzerinden hesaplanmasını ifade ederken, ikinci uygulama ise, azınlık paylarının, tanımlanabilir varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleri üzerinden hesaplanabileceğini açıklamaktadır. Ana uygulamaya göre tanımlanabilir varlık ve yükümlülükler yapılan maliyet dağıtımını konsolide bilançoda ana işletmenin birleşme oranı doğrultusunda hesaplanırken, diğer uygulamada tüm maliyet tutarı bilançoda yer alır. Öte yandan, VUK’da geçen diğer bir yöntem olan çıkarların birleştirilmesi yöntemi ise birden fazla işletmenin varlık ve faaliyetlerinin tek bir işletme altında birleşmesi ile ortaya çıkmaktadır. Birleşen işletmelerin mali tablolarındaki tutarlar (varlıkları, borçları, sermayesi), önceki dönemlerde de bir grubun parçasıymış gibi, birleşilen işletmenin mali tablolarına kayıtlı değerleri üzerinden alınır. Bu yöntemle birleşildiği takdirde taraflardan hiçbiri satın alan pozisyonunda olmaz. Aksine birleşen işletmelerin hissedarları, birleşilen işletmenin riskleri ve menfaatleri üzerinde eşit haklara sahip olurken, eski işletmenin yöneticileri yeni oluşan işletmede de görev alabilirler. Çıkarların birleştirilmesi yönteminde şerefiye ortaya çıkmaz.

ÖRNEK 2: Çıkarların Birleştirilmesi Yöntemi ile Birleşmelerde Azınlık Paylarının Hesaplanması:

X işletmesinin Y hisse senetlerinin %80’ini satın alması durumunda, aşağıdaki hesaplamalar yapılacaktır.

X İşletmesi’nin aldığı hisse senetlerinin defter değeri:

$$Y'nin defter değeri \times 0,80 \\ = 44.000 \times 0,80 = 35.200 \text{ TL}$$

X İşletmesi'nin verdiği hisse senetlerinin defter değeri:

$$= (Y'den alınan hisse senetleri/150) \times X'in hisse senetleri değeri \\ = (4.000 \times 0,80)/150 \times 1.000 \\ = 21.333 \text{ TL}$$

.../.../...	
245. BAĞLI ORTAKLIKLAR HES.	35.200
500. SERMAYE HES.	21.333
548. DİĞ. KAR YEDEK. HES.	3.200
520. HİSSE SENT. İHRAÇ PRİM.	10.667
HES.	

ÖRNEK 3: Satın Alma Yöntemi ile Birleşmelerde Azınlık Paylarının Hesaplanması

Satın alma yöntemi ile birleşme varsayımı altında, yukarıdaki örnek X işletmesinin hisse senetlerinin birim piyasa değeri 1.500 TL, Y işletmesinininki ise tamamı 50.000 TL olarak yeniden hesaplanmaktadır. Bu bilgilere ek olarak, Y işletmesindeki ticari malların piyasa değeri 40.000, taşınların ise 13.500 TL'dir.

Buna göre X İşletmesi'nin verdiği hisse senetlerinin değeri:

$$(Y'den alınan hisse senedi/150) \times X'in Hisse Senedi Değeri \\ = (4.000 \times 0,80)/150 \times 1500 = 32.000 \text{ TL}$$

X İşletmesi'nin verdiği hisse senetlerinin defter değeri:

$$(Y'den alınan hisse senedi değer/150) \times X'in hisse senedi değeri \\ = (4.000 \times 0,80)/150 \times 1.000 = 21.333 \text{ TL}$$

X İşletmesinin Satın Alma Kaydı;

245. BAĞLI ORTAKLIKLAR HES.	32.000	
500.SERMAYE HES.		21.333
520.HİS. SENT. İHR. PRİM. HES.		10.667

Birleşme işlemlerinin mali tablolara yansıtılmasına ilişkin ülkemizdeki uygulamalara bakıldığında, işletmelerin birleşme oranlarının tespitinde net varlıklarının defter değerinin, rayiç değerlerinin veya hisselerin borsa fiyatlarının esas alındığı görülmektedir. Rayiç değer esas alınması halinde devralınan ve devralan işletmelerin net varlıklarının değerini belirlemek için TTK'nın 392. maddesi hükmü çerçevesinde mahkemece tayin olunan bilirkişi tarafından değer tespiti yapılır. Borsa fiyatları üzerinden birleşme yöntemi Sermaye Piyasası Kurulu'nun 04.11.1999 tarih ve 106/1273 sayılı kararı ile düzenlenmiştir.

Birleşme sırasında yapılan giderler SPK mevzuatında işin genişletilmesine yönelik olması sebebiyle "Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri" niteliğinde ele alınmıştır. İşletmeler, Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri: XI, No:1 sayılı "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ"inin 34. maddesi çerçevesinde, diledikleri takdirde bu giderleri aktifleştirebilirler veya gider yazabilirler. Aktifleştirilen kuruluş ve teşkilatlanma giderlerinin 5 yılda eşit taksitlerle itfa edilmesi gerekir.

UFRS-3 işletme Birleşmeleri standardına göre ise, iktisap maliyeti ve maliyetlerin dağıtılmasında kullanılan alternatif yöntemdir. Alternatif yöntem; tanımlanabilir varlık ve borçların kaydedilmesi hakkındaki hüküm uyarınca, finansal tablolara alınan tanımlanabilir varlık ve borçların iktisap tarihindeki makul (gerçeğe uygun) değerlere göre belirlenmesidir (Arıkan, 2004: 82). Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, UFRS 3'te, gerçeğe uygun değeri güvenilir şekilde ölçülebilen şarta bağlı yükümlülüklerin satın alma maliyetinin dağıtılmasında ayrı bir kalem olarak konsolide mali tablolarda gösterilmesini zorunlu kılmaktadır. Başka bir ifade ile şarta bağlı yükümlülükler satın alma maliyetini azalttığından dolayı, bu bilginin ayrı bir kalem olarak finansal tablo okuyucularına sunulması gerekmektedir (Arıkan, 2004: 63 - 85).

ÖRNEK 4: İşletme Birleşmeleriyle İlgili Genel/Diğer Sorular ve Cevapları

Örnek 4.a :

A. A.Ş., B A.Ş. nin %20 sini 2003 yılında 15 milyon bedelle satın almıştır. Söz konusu hisse senetleri Satışa Hazır Finansal Varlıklar olarak sınıflandırılmıştır. 2005 yılında A A.Ş., B A.Ş.'nin %60'ını 75 milyon ödeyerek satın almıştır. 2005 yılı itibarıyla B A.Ş. nin tanımlanabilir varlıklarının ve kaynaklarının gerçeğe uygun değerleri sırası ile 140

milyon TL ve 50 milyon TL ve B A.Ş. nin gerçeğe uygun değeri (GUD) 125 milyon TL'dir.

Bu bir aşamalı edinme olduğundan dolayı öncelikle ilk alıma ilişkin hisse senetlerinin gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi gerekmektedir. B A.Ş.'nin %20 sini temsil eden hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri 25 milyon TL'dir (125*0,20). Kayıtlı değer ile gerçeğe uygun değer arasındaki 10 milyon TL fark kar olarak muhasebeleştirilir. Daha sonra şerefiye tutarı hesaplanır;

İşletmenin GUD - Net Tanımlanabilir Varlıklar (NTV) = Şerefiye Tutarı: **125-90=35**

Ana Ort. Pay. GUD - NTV Ana Ort. Düş. Payı= Ana Ort. Şerf. Payı: **100-72=28**

Şerefiye Tutarı - Ana Ort. Şerf. Payı = Azınlık Şerefiye Payı: **35-28=7**

193. Elden Çıkartılacak İştirakler¹	15	
102. Bankalar Hesabı		15
245. BAĞLI ORTAKLIK HES.	155	
261. ŞEREFİYE HES.	35	
XXX. ÇEŞİTLİ KAYNAK HESAPLARI		50
102. BANKALAR HES.		75
245. BAĞLI ORTAKLIK HES		25
5XX. AZINLIK PAYLARI		25
193. ELDEN ÇIK. İŞTİRAKLER		15

Örnek 4.b:

CC işletmesi, iktisap etmiş olduğu A birimini nakit üretim birimi olarak tanımlamaktadır. Birimi oluşturan varlıklar:

¹ Bu hesap; satış amaçlı elde tutulan iştiraklerin izlenmesinde kullanılır. Bu hesapta izlenen iştiraklerin en fazla bir yıl içinde gerçeğe uygun değeriyle uyumlu bir fiyattan elden çıkartılacak nitelikte olması ve aktif bir piyasanın bulunması gerekir. İşletme iştirakin satışını ilan etmiş ve müşteri bekleme veya seçme aşamasında ise ilgili iştirak hesabı bu hesaba aktarılır. Bir iştirakteki katılım payının on iki ay içerisinde satılması niyetiyle edinilmiş olması ve yönetimin aktif olarak alıcı arıyor olmasına dair kanıt olması durumunda satın alınan iştirak payları elden çıkartılacak iştirak olarak sınıflandırılır ve doğrudan bu hesaba kaydedilir (Bozkurt, 2013: 548).

Makine, Tesis ve Cihazlar	:7.000
Demirbaşlar	:2.000
Şerefiye	:1.000
TOPLAM	:10.000

Yapılan değerlendirme sonucunda nakit üreten birimin değerinin 8.500 TL'ye düştüğü tespit edilmiştir. Nakit üreten birimin değerinde 1.500 TL'lik düşüş meydana gelmiştir. Bu düşüşün öncelikle şerefiyeden indirilmesi gereklidir. Geri kalan tutar ise diğer varlıklara kayıtlı değerleriyle orantılı olarak dağıtılacaktır;

	Kayıtlı Değer	Değer Azalışı (9000-8500=500)	Yeni Değer
253.Tesis, Makine ve Cihazlar	7.000	389 ((7.000/9.000)*500)	6.611
255.Demirbaşlar	2.000	111 ((2.000/9.000)*500)	1.889
Şerefiye	1.000	1.000	0
TOPLAM	10.000	1.500	8.500

Yevmiye kaydı ise aşağıdaki şekilde olacaktır;²

659. DİĞ. OLAGAN GİD./ZAR. HES.	1.500	
-Değer Düşüklüğü Zararı		
257. MDV. DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞ. HES.		500
-Tesis, Makine ve Cihazlar-389TL		
- Demirbaşlar-111TL		
261. ŞEREFİYE HES.		1000

² UFRS-3 standardının 51. maddesine göre, işletme birleşmesi sırasında ortaya çıkan şerefiye; maddi olmayan duran varlıklardan ayrı olarak muhasebeleştirilir. İşletme birleşmesi sırasında ortaya çıkan şerefiye her dönem sonu itibarıyla veya gerekliyse UFRS/UMS 36: Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardı hükümlerine göre değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır. Değer düşüklüğü tespit edilirse, şerefiyenin değeri düşürülmektedir. Görüldüğü gibi, şerefiye, çeşitli finansal raporlama standartlarında benzer şekilde tanımlanmasına rağmen değerlendirme açısından Türk vergi mevzuatları açısından farklılık göstermektedir. UFRS 3 Standardının 54. maddesinde, şerefiyenin itfa edilmesine izin verilmemektedir. Şerefiye izleyen dönemlerde düzenli olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulmakta, varsa birikmiş değer düşüklüğü karşılığı indirildikten sonraki maliyeti ile değerlendirilmektedir. VUK'nun 282. Mad. ise, peştemallıklar olarak ifade edilen şerefiye kayıtlı değer ile değerlendirilmekte ve beş yıl içinde itfa edilmesi gerekmektedir.

Örnek 4.c. :

Yukarıdaki CC işletmesi bir dönem sonra, iktisap etmiş olduğu A biriminde değer azalış zararının ortadan kalktığını ve birimin değerinin 10.000 TL, makine, tesis ve cihazların geri kazanılabilir değerlerinin 7.500 TL, demirbaşların ise 1.550 TL olduğu saptanmıştır. Değer azalışı kayda alındığı tarih itibarıyla, varlıkların yararlı ömürlerinin 5 yıl olduğu bilinmektedir. Bu durumda işletme daha önce kayda almış olduğu 1.500 TL'lik değer azalışını ortadan kaldıracaktır. Ancak, şerefiyenin eski değerine yükseltilmesi söz konusu değildir. Varlıklarda iptal edilecek değer azalışını hesaplamak için öncelikle, varlıkların tarihi ve kayıtlı değerlerine göre amortisman değeri düşüldükten sonraki değerlerini tespit etmek gerekmektedir.

	Tarihi Değeri	Kayıtlı Değeri	İptal Edilebilir Değer Düşük.	Geri Kazanılabilir Değer
Tesis, Mak. ve Cihazlar	5.600 (7.000-1.400)	5.289 (6.611-1.322)	311	7.500
Demirbaşlar	1.600 (2.000-400)	1.511	89	1.550
Şerefiye	1.000	-		-
TOPLAM	10.000	8.500	400	

Bir işletme, daha önceki dönemlerde ayrılmış değer düşüklüğü zararlarının bundan böyle mevcut olmayacağı yönünde bir belirti olup, olmadığını her raporlama tarihinde değerlendirmelidir. Böyle bir belirtinin olması durumunda, varlığın geri kazanılabilir tutarı tahmin edilmelidir. Bunun, şerefiye haricindeki herhangi bir varlık için geçerli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır, çünkü şerefiyenin değer düşüklüğü zararlarının sonraki bir dönemde iptal edilmesine izin verilmez. Bir varlığın değer düşüklüğü zararının iptali hemen kar veya zararda muhasebeleştirilmelidir. Yeniden değerlendirilmiş tutarlarıyla gösterilen varlıklar için değer düşüklüğü zararlarının iptali, yeniden değerlendirme artışı olarak değerlendirilir. İptal işlemi “Yeniden Değerleme Fazlası” adı altında özkaynağa alacak olarak kaydedilir. Şerefiye haricindeki varlıklara ilişkin bir değer düşüklüğü zararının iptali nedeniyle artan defter değeri, önceki dönemlerde söz konusu varlıklar için değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmemiş olması halinde ulaşacağı defter değerini aşamaz. Tesis, makine ve cihazlar için 311 TL'lik değer iptal edilebilir. Çünkü bu durumda, varlığın kayıtlı değeri, değer düşüklüğünden önceki kayıtlı değerinden ve geri kazanılabilir değerinden düşük olanından daha yüksek olmamaktadır. Demirbaşlar için ise, 89 TL'nin tümü iptal edilemez. Ancak, 39 TL iptal edilebilir. Çünkü demirbaşların gerçeğe uygun değeri 1.550 TL'dir. 89 TL'nin hepsi iptal edilirse, varlığın değeri 1.600 TL'ye yükselmekte ve bu değer geri kazanılabilir değerden yüksek olmaktadır.

Değer düşüklüğü iptal kaydı aşağıdaki şekilde olacaktır;

257. MDV. DEĞER DÜŞ. KARŞILIĞI HES.	350	
644. KONUSU KALMAYAN KARŞ. HES.		350
-Tesis, makine ve cihazlar-311 TL		
-Demirbaşlar-39 TL		

Örnek 4.d:

BB işletmesi, AA işletmesinin %80'ini satın almıştır. Satın almadan dolayı 1.200 TL'lik şerefiye bulunmaktadır. Şerefiye tutarı %85 ve %15 oranlarında ana ortaklık ve azınlığa pay edilmiştir. Bir dönem sonra AA işletmesinin değerinin 500 TL azaldığı tespit edilmiştir. Bu değer azalışı şerefiye tutarından mahsup edilmiştir. Bu durumda, değer azalış zararı olan 500 TL aşağıdaki gibi dağıtım tabii tutulacak ve tarafların şerefiye paylarından indirilecektir. Şerefiyenin dağıtıldığı nakit yaratan bir birimin değer düşüklüğü testinde dikkat edilecek bir başka husus da birleşmedeki toplam şerefiyedeki azınlık paylarının hesaplara dahil edilmemesi gereğidir. Şerefiye sadece ana ortaklığın payına göre kaydedildiği için, değer düşüklüğü zararı ana ortaklık ve azınlık payı arasında paylaşılır ve sadece ana ortaklığa düşen değer düşüklüğü şerefiye değer düşüklüğü zararı olarak kaydedilir(Aksu, 2007: 942).

	Şerefiye Tutarı	Değer Azalışından Taraflara Düşen Pay	Değer Düşüklüğünden Sonra Şerefiye Tutarı
Ana Ortaklık	1.020	=500*0,85=425	595
Azınlık Payı	180	=500*0,15=75	105
TOPLAM	1.200	500	700

659. DİĞ. OLAĞAN GİD./ZAR. HES.	595	
-Değer Düşüklüğü Zararı		
261. ŞEREFİYE HES.		595
- Ana Ortaklık Payı		

Örnek 4.e:³

01.01.2012 tarihinde X işletmesi Y işletmesinin tamamını 100.000'lik hisse ihracı karşılığı satın almıştır. Y işletmesinin varlık ve borçları da aşağıdaki gibidir. X işletmesinin sermayesinin nominal değeri 200.000' iken gerçeğe uygun değeri ise 400.000'dir. (Kurumlar vergisi oranı %20'dir):

Y İŞLETMESİ	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer
<u>VARLIKLAR</u>	314.000	658.200
Kasa	800	800
Banka	2.400	2.400
Alacaklar	24.800	25.000
Maddi Duran Varlıklar	76.000	110.000
<i>Marka Adı</i>	-	100.000
<i>Bilgisayar Yazılımları</i>	10.000	20.000
<i>Sinema Filmleri</i>	200.000	400.000
<u>BORÇLAR</u>	274.000	608.200
Banka Kredileri	250.000	300.000
Satıcılar	24.000	20.000
Karşılıklar	-	288.200

Çözüm:

Standarda göre maddi olmayan duran varlıklar birleşme sonrası oluşan konsolide bilançoda gerçeğe uygun değer ile gözükecektir. Aslında sadece maddi olmayan duran varlıklar değil tüm varlık ve borçlar, standardın özü doğrultusunda, gerçeğe uygun değerle gözükecektir. TFRS-3 İşletme Birleşmeleri Standardına göre yapılacak işlem ve kayıtlar şöyle olacaktır:

Örneğimizdeki X işletmesi, 50.000' (658.200 – 608.200)'lik net tanımlanabilir varlığa sahip Y işletmesini 100.000'ye (bu tutar Y işletmesinin gerçeğe uygun değeridir) almıştır. Aradaki 50.000'lik fazla ödeme ise şerefiyedir. Ancak bu şerefiye, ertelenmiş vergi etkileri dikkate alınmadan bulunan şerefiyedir. Ertelenmiş vergi etkilerinin dikkate alınması sonucu oluşacak şerefiye ise şu şekilde hesaplanacaktır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde; tablonun sonuç kısmından da anlaşılacağı üzere Y işletmesinin totalde 2.000'lik Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü söz konusudur. Bu durumda şerefiye hesabını yeniden yaparsak, şerefiye tutarı 50.000' değil 52.000' olarak hesap edilir. (ödenen – (varlık toplamı – borç toplamı) = şerefiye)'den (100.000 – (658.200 – 610.200)=52.000).

³ Bozkurt, 2013: 334-337.

Y İŞLETMESİ	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer	Farkın %20'si	SONUÇ
<u>VARLIKLAR</u>	314.000	658.200		
Kasa	800	800	-	-
Banka	2.400	2.400	-	-
Alacaklar	24.800	25.000	40	Ert. V. Yük.
Maddi Duran Varlıklar	76.000	110.000	6.800	Ert. V. Yük.
Marka Adı	-	100.000	20.000	Ert. V. Yük.
Bilgisayar Yazılımları	10.000	20.000	2.000	Ert. V. Yük.
Sinema Filmleri	200.000	400.000	40.000	Ert. V. Yük.
<u>BORÇLAR</u>	274.000	608.200		
Banka Kredileri	250.000	300.000	10.000	Ert. V. Varl.
Satıcılar	24.000	20.000	-800	Ert. V. Yük.
Karşılıklar	-	288.200	57.640	Ert. V. Varl.

Y İşletmesinin ertelenmiş vergi etkisi hariç gerçeğe uygun değeri	+	50.000
Y İşletmesinin ertelenmiş vergi yükümlülüğü	-	2.000
Y İşletmesinin ertelenmiş vergi etkisi dâhil gerçeğe uygun değeri	=	48.000
Y İşletmesine ödenen tutar	-	100.000
ŞEREFİYE TUTARI	=	52.000

01.01.2012 tarihinde yapılması gereken ilgili kayıtları yapmadan önce, son olarak, birleşme nedeniyle X işletmesinin ihraç etmesi gereken hisse tutarının ne olması gerektiğini de hesaplamalıyız. Yani “her ne kadar X işletmesi bu birleşme için 100.000”lik hisse ihraç etmiş olsa da aslında ne kadar hisse ihraç etmeliydi?” sorusunun cevabını aramalıyız. Bu sorunun cevabı için izlenecek yollar ise şöyledir:

Birleşme oranı = (X işletmesinin gerçeğe uygun değeri) / (X işletmesinin gerçeğe uygun değeri + Y işletmesinin gerçeğe uygun değeri)

$$\text{Birleşme oranı} = (400.000) / (400.000 + 100.000) = 0,8$$

Bunun anlamı şudur; X işletmesinin ortakları (yani toplamda 200.000”lik sermayeye sahip ortakları), Y işletmesi ile birleştikten sonra, bu şirkette %80 paya sahip olacaklardır. Bu sonucu doğuracak toplam sermaye tutarı ise (200.000” / 0,8) 250.000” olmalıdır. Yani X işletmesinin ihraç ettiği hisselerin nominal değeri 50.000” olmalıdır. Hisse senetlerine fazladan biçilen değer ise Hisse Senedi İhraç Primleri olarak isimlendirilir.

Birleşme sonrasında ortak payları aşağıdaki gibi olacaktır:

X işletmesinin eski ortaklarının payları	: 200.000" %80
X işletmesinin yeni ortaklarının payları	: 50.000" %20
TOPLAM	: 250.000" %100

01 /01/2012		
100. Kasa		800
102. Banka		2.400
120. Alıcılar		25.000
25X. Maddi Duran Varlıklar		110.000
26X. Şerefiye		52.000
26X. Marka Adı		100.000
26X. Bilgisayar Yazılımları		20.000
26X. Sinema Filmleri		400.000
300. Banka Kredileri		300.000
320. Satıcılara		20.000
379. Borç ve Gider Karşılıkları		288.200
489. Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü		2.000
500. Sermaye		50.000
520. Hisse Senedi İhraç Primleri		50.000
Y işletmesinin devralınması ile ilgili kayıt.		

SONUÇ

Genel olarak işletme birleşmeleri, iki veya daha fazla şirketin piyasalarda daha güçlü bir konuma gelebilmek adına gerçekleştirdikleri büyüme yöntemidir. İşletme birleşmeleri, özellikle 1980'li yıllardan sonra dünyada önemli bir konu olarak gündeme gelmiş, uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketlerin sayı olarak artması ve faaliyet alanlarının genişlemesiyle bazı yazarların "merger mania" (birleşme çılgınlığı) olarak tabir ettiği bir dönemi başlatmıştır. Teknolojideki ve sermayedeki hızlı gelişmelerin sonucu maliyetlerin yükselmesi ve işletmelerin küreselleşme sürecine girmelerinin kaçınılmaz olmasıyla birlikte finansal piyasalarda kullanılan araçların giderek çeşitlenmesi ve sayılarının artması gibi pek çok unsura bağlı olarak artış gösteren birleşme ve satın alma işlemleri işletmelerin büyüme hedeflerini karşılaması açısından bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de işletme birleşmeleri daha çok 1950'li yıllardan sonra önem kazanmıştır. Bu dönemlerde özellikle kamu ve bankacılık alanında yoğunluk kazanan işletme birleşmeleri, 1980'li yıllardan sonra uygulanan ekonomi politikalarının da etkisiyle diğer sektörlerde de sıçramıştır. 2001 yılından itibaren ülkemize uzun vadeli yatırım yapmak amacıyla girdikleri ve çok çeşitli sektörlerde işletme birleşmelerinin hız kazandığı gözlenmektedir. 2007 yılına işlem değeri olarak damgasını vuran Hollanda,

Almanya ve ABD'nin, birleşme işlemlerinde sektörel olarak havaalanı işletmeciliği ve finansal hizmetlerde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir.

Ülkemizde birleşmeye ilişkin düzenlemeler çoğunlukla birleşmenin hukuksal yapısına ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır. Giderek artmakta olan birleşmelere sadece hukuki açıdan bakmak, işletme birleşmelerinin şartları, türü, muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konularında belirsizliği beraberinde getirmekte ve de mali tablo kullanıcılarının işletmelerin mali durumu hakkında tam, açık, güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgiye ulaşamamalarına neden olmaktadır. Ayrıca ülkemizde şirket birleşmeleri ile ilgili olarak üç ana mevzuat kalemi yer almaktadır. Bunlar kanunlar, SPK tebliğleri ve Türkiye Muhasebe Standartlarıdır. Türk Ticaret Kanunu ve diğer Kanunlarımızda Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu, İş Kanunu, Vergi Usul Kanunu gibi kanunlar T.T.K. ile uyumlu olarak birbirini tamamlayıcı bir etki oluşturmaktadır. Bu bağlamda kanunlarımızın tamamı dikkate alındığında doğru bir yargıya varmak mümkün olacaktır. Bunun yanı sıra, yeni TTK ve SPK tebliğlerimiz de uluslararası mevzuat açısından değişikliğe uğrayarak bazı yenilikler getirmektedir.

UFRS-3'ün çıkarmış olduğu standartta bir takım yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başlıcaları, çıkarların birleştirilmesi yönteminin, şerefiye amortisman uygulamasının (IFRS-3 uygulamasında, işletme birleşmeleri sırasında devralınan şerefiye amortismanına tabi tutulamaz. Bunun yerine edinen işletme şerefiyeyi yıllık olarak veya koşullardaki değişikliklerin değer düşüklüğü olabileceğini işaret ettiği durumlarda daha sık aralıklarla değer düşüklüğüne tabi tutmalıdır), negatif şerefiye kaydının (negatif şerefiye olarak değil, kâr veya zarar olarak muhasebeleştirmelidir) ve iktisap maliyetinin dağıtılmasında kullanılan temel yöntemin kaldırılmasıdır. Yeni standartta, işletme birleşmelerinin koşulları, türleri, muhasebeleştirme yöntemleri ve raporlanması daha netleştirilmesi suretiyle çalışmaların ve uygulamaların tek bir çatı altında toplanması sağlanmıştır. Öte yandan, gerçeğe uygun değerlendirme esasına başta olmak üzere, standart kapsamında düzenlenen değişikliklerin, mali tablolardan beklenen "karşılaştırılabilirlik" özelliği açısından göz ardı edilmemesi ve UFRS/UMS-3 düzenlemelerinin sadece uluslararası işletmelerde değil küçük ve orta ölçekli işletmelerde de uygulama kapsamına alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Abbasoğlu, M. Nadi, (1990). Kurumlarda Tasfiye, Birleşme ve Devir Hükümlerine Genel Bir Bakış. Kurumlarda Tasfiye (1)'' Vergi Sorunları Dergisi, Maliye Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, Sayı IV.

Akay, H. (1997). *İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi*, İstanbul.

Aksu, Mine., (2007), TMS-36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü, UFRS/UMS Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması(Yorum-Açıklama-Örnekler),

(Editörler: Necdet Sağlam, Salim Şengel ve Bünyamin Öztürk), Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları No: 52.

Arıkan, Ö., (2004). Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Yapılan Son Değişikliklerle İşletme Birleşmelerinin Finansal Raporlaması, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, s. 63 – 85.

Arıkan, Özlem (2004). Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Yapılan Son Değişikliklerle İşletme Birleşmelerinin Finansal Raporlanması – Rakamsal Örneklerle Eskiyle Karşılaştırılabilir Bir Analiz, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Eylül.

Ataman Akgül, Başak ve Hüseyin Akay (2002). *Uluslararası Muhasebe Standartları ve Türkiye’de Uygulama Etkinliğine İlişkin Bir Araştırma*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Bozkurt, İ. (2013), *Türkiye Muhasebe Standartları*, Adalet Yayın Evi, Ankara.

Doyrangöl, Nuran Cömert (1996). *Finansal Terimler Sözlüğü*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Ersoy, A. (2004). “Uluslararası Muhasebeye Göre Ticari Birleşmeler ve Konsolidasyon Uygulamaları –I”, *Yaklaşım*, Sayı 136, s. 47-52.

Ersoy, A. ve Buyruk A., (2006). İşletme Birleşmelerinin Uluslararası muhasebe standardı (22) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (UFRS 3)’e göre incelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi, *Muhasebe-Finansman Dergisi*, (Ekim 2005/ Nisan2006).

Gözler, K. (2003). *Hukuka Giriş*, Bursa.

Gür, M. (1986). *Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve açıklamaları*, Ankara (2. Baskı).

Harden, Stuart; Kevin Chiu; Frances Franco Valdez (2005). “Business Combinations Requiring the Acquisition Method”, *California CPA*, October, s. 18-20.

Hazel Johnson, *Merger and Aquisitions*, London (1999). *Financial Times Prentice Hall*, s.45.

Holzmann, Oscar J. (2006). Tom Robinson; “Business Combinations Revisited”, *The Journal of Corporate Accounting&Finance*, January/February, p. 75-78.

Hopkins, P.E., Houston, R., W. ve Peters, M., F., (2000). Purchase, pooling and equity analysts’ valuation judgements. *The Accounting Review*. 75. 256 – 278.

Hüseyin A. (1997). “İşletme Birleşmeleri ve Muhasebesi”, İstanbul, s.98.

- Karapınar, A. (2003). İşletme Birleşmeleri ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerlendirilmesi, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:8, s.84.
- Karapınar, A. (2006). *İşletme birleşmeleri*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kavak, A. (2005). Tasfiye, *Birleşme, Devir ve Bölünme İşlemleri*, Ankara, Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Kazım, Y. (1997). “VUK, GVK, KVK ve KDVK Açısından Değerleme”, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, İstanbul, s.429. Maliye Bakanlığının 2.7.1987 tarih ve 22124 sayılı müktezası (Mehmet Maç; “a.g.e.”, s. 371.)
- Konor, V. (1997). “Anonim İşletmelerde Birleşme ve Devir”. Mükellefin dergisi, Sayı:54. Ankara, Haziran.
- Minter, Frank C. (1999). “Business Combinations: The Next Accounting Albatros?”, The Journal of Corporate Accounting and Finance, Winter, p. 11-20.